

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) lausunto seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmasta

Toimintaohjelma on mielestämme hyvä ja monipuolinen. Toimenpiteet ovat pääosin selkeitä ja niiden toteutus kohtuudella mitattavissa. RIKU ottaa kantaa lausunnossaan pääasiassa siltä osin kuin ohjelmassa puhutaan seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta tai sen ehkäisystä.

Toimintaohjelmassa pohditaan ansiokkaasti niin naisten kuin miestenkin tavoittamista seksuaalikasvatuksessa. Aihealueeseen liittyy paljon asenteita ja myyttejä. Naisten aseman huomioimisen rinnalla myös poikiin ja miehiin kohdistuvan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisyssä asenteiden tarkastelu on tärkeää. On tärkeää huomioida, että myös miehet kohtaavat seksuaalista häirintää ja kaikenlaista seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa.

Painotamme ammattihenkilöstön koulutuksen tärkeyttä niin seksuaalikasvatuksessa kuin seksuaalirikoksen uhriksi joutuneen auttamisessakin. RIKU kartoitti vuonna 2013 lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten ($N=318$) toiveita koulutuksesta liittyen nuoriin rikosuhreihin. Ammattilaisista 94 prosenttia koki tarvitsevansa lisää koulutusta. Lähes kaikki lisäkoulutustarpeet liittyivät seksuaalirikoksiin ja seksuaaliseen kaltoinkohteluun.

Kokemuksemme mukaan seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyviä koulutuksia tarjotaan sattumanvaraisesti, jakautuen epätasaisesti ympäri Suomea. Sisällöltään ne keskittyvät enemmän itse ilmiön tarkasteluun. RIKUn kyselyssä ammattilaiset halusivat koulutusta konkreettisiin käytännön tilanteisiin, nuorten rikoksen uhrien tunnistamiseen, kohtaamiseen ja tukemiseen. Miten kysytään seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta? Miten toimitaan ja mitä nuorelle sanotaan hänen kertoessa väkivallasta? Aktiivista kysymistä tulee painottaa. Moni nuori kokee asian oma-aloitteisen puheeksi ottamisen vaikeana ja saattaa jättää kertomatta tilanteesta, mikäli heiltä ei suoraan kysytä.

Ohjelmassa tulee huomioida korkea rikoksesta ilmoittamisen kynnyks. Esimerkiksi mahdollinen päihtymys tilanteessa, häpeä tai syyllisyyden tunteet voivat estää uhria hakemasta apua ja erityisesti nuoret eivät välttämättä edes

ymmärrä joutuneensa rikoksen uhriksi. Uhreille tulee tarjota eri kanavia hyödyntäen mahdollisimman matalan kynnyksen palveluja, joihin he voivat ottaa yhteyttä anonyymisti ja sitä kautta saada ohjausta oikean avun piiriin. Seksuaalirikoksen uhrin hakeutuessa mihin tahansa palveluun, jatkotoimien ei pidä olla enää hänen vastuullaan. Seksuaalirikoksen uhrien tuki- ja hoitopolkujen tulee olla selkeät jokaisessa kunnassa. Uhrille on tarjottava monipuolista apua automaattisesti. Viranomaisen saatua tiedon rikoksesta, rikosprosessi käynnistyy usein välittömästi. Uhrin selviytymisen edellytykset paranevat mikäli hänelle tarjotaan psykososiaalista apua ja oikeudellista neuvontaa samanaikaisesti. Rikosoikeusprosessiin tarvitaan usein tukea sekä uhrille että hänen läheisilleen. Erityisesti jos uhrina on lapsi tai nuori, koko perheen toimintakyky saattaa olla alentunut ja tuen tarve suuri.

Palvelujen ja koulutusten koordinoinnissa, ajatus kuntien vastuuhenkilöistä on erinomainen. Toiminnan jatkuvuus ja suunnitelmallisuus varmistetaan, kun asioiden eteenpäin vieminen ja verkostojen ylläpitäminen on tietyn henkilön vastuulla. Hoitokäytäntöjen saaminen yhtenäiseksi koko maassa on tärkeää. Sillä, joutuuko raiskauksen uhriksi jossain tietyssä kunnassa, ei saisi olla merkitystä uhrin psykososiaaliseen tukeen tai oikeusturvaan. Toimintaohjelmassa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kohdalla näkyy läpi koko tekstin, että kolmannen sektorin merkitys on suuri. Näiden palvelujen jatkuvuuden turvaaminen on tärkeää. Matalan kynnyksen palveluja tulee kehittää edelleen ja erityisesti nuorten kohdalla se on ensiarvoisen tärkeää.

Sivulla 109 on esitelty erilaisia palveluja seksuaalirikosten uhreille. RIKUn toimintaa ei ole juurikaan esitelty yhtenä palveluntarjoajana. Vuonna 2012 23% RIKUn asiakkaista oli erilaisten seksuaalirikosten uhreja. Nämä rikokset ovat toiseksi suurin syy hakeutua RIKUn palveluun. Toivomme siten ohjelmaan lisättäväksi myös RIKUn palvelut.

RIKULLa on rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasian todistajille suunnattuja valtakunnallisia puhelin- ja verkkopalveluita sekä tukihenkilötoimintaa 29 palvelupisteessään. Palvelupisteistä asiakas saa tukea ja neuvontaa sekä ohjausta lisäpalveluihin. Hänellä on mahdollisuus saada henkilökohtainen tukihenkilö, jonka kanssa hän voi keskustella kokemastaan, sekä saada ajantasaista ohjausta ja neuvontaa eri tilanteissa läpi koko rikosprosessin. Erityisesti nuoret ovat hyödyntäneet RIKUn nuorille suunnattua matalan kynnyksen chat-palvelua. Chat on tavoittanut hyvin myös nuoret pojat ja miehet. Chat-palvelusta nuoria ohjataan RIKUn palvelupisteisiin kautta maan henkilökohtaiseen apuun. Chat- keskustelujen, blogi-kirjoitusten ja verkkokyselyiden kautta RIKUssa tuetaan nuorten taitoja sanoittaa ja tunnistaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa ja ohjataan, miten siltä voi suojautua. Samat keinot ovat käytössä myös uhrien oikeusturvasta tiedottamisessa. RIKUssa järjestetään myös seksuaalista väkivaltaa kokeneiden naisten ammatillisesti ohjattuja vertaistukiryhmiä Turussa ja Vaasassa. Turussa on järjestetty vastaava ryhmä myös seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneille pojille. RIKU tarjoaa aihealueesta ammattilaisille koulutuksia ja konsultaatiota koko maassa.

Nuorten osalta on erityisen tärkeää huomioida valistuksessa ystävien merkitys seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen uhrin tukijana. Vain murto-osa nuorten kohtaamasta seksuaalisesta väkivallasta menee poliisin tietoon (Oranen, 2013, 133). Yleisesti seksuaalisesta väkivallasta kerrotaan usein vain omalle ystävälle (Honkatukia, 2011). Tiedetään myös, että nuoret hakeutuvat vaikeuksia ja ongelmia kohdatessaan yhä enemmän vanhempien sijasta omien ikätovereidensa luokse (Aalberg & Siimes, 2007, 68). Nuoriin kohdistuvien rikosten saattamiseksi poliisin tietoon ja osana piilorikollisuuden vähentämistä RIKU on tuottanut uhrin ystävälle kohdistetun julisteen "Älä sit kerro eteenpäin" / "Ole tosi ystävä ja kerro asiasta luotettavalle aikuiselle ja auta hakemaan apua". Uhrien aseman edistämiseksi RIKU on tuottanut yhteistyössä Väestöliiton kanssa myös oppaan "Rikosprosessitietoa nuorille rikoksen uhreille". Materiaalia on tuotettu viidellä eri kielellä.

Helsingissä 16.1.2014

Jaana Koivukangas
vs. toiminnanjohtaja
Rikosuhripäivystys

Marita Ruohonen
toiminnanjohtaja
Suomen Mielenterveysseura ry
(Rikosuhripäivystyksen valt.kunnall.
koordinaatiojärjestö)

Lähteet

Aalberg, V. & Siimes, M. (2007). Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Gummerus.

Honkatukia, P. (2011). Uhrit rikosprosessissa haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia, 252. Helsinki: Hakapaino Oy.

Oranen M. (2012). Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa A. Söderholm & S. Kivitie-Kallio (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu (s. 217-238). Porvoo: Duodecim.